

Krétě ze začátku tohoto století (str. 80nn.) i poslední výkopy na Théře (str. 90nn.) a soustřeďuje svou pozornost především na otázky pádu krétské kultury (str. 94nn.). Po vzoru Sp. Marinatose uvádí Rezanov zkázu Atlantidy do souvislosti s předpokládanou thérskou vulkanickou erupcí kolem roku 1500 př. n. l. a do širších souvislostí pak s obecnou zkázou krétské kultury minojské brzy nato. Platonův údaj, z něhož plyne daleko větší rozsah Atlantidy ve srovnání s ostrovem Thérou a jeho archipelagem, vysvětluje Rezanov mimořádně velkým významem krétské kultury v tehdejší středomořském světě a jejím širokým a dalekým působením. Na podporu své teorie si bere i staré řecké mýty (srov. str. 101nn.). V závěru publikace (str. 134) vyslovuje autor mínění, že „archeologické vykopávky našeho století a nedávné geologické výzkumy nám poskytly velmi mnoho, abychom byli s to reálně si představit Atlantidu minojského období“. A pokud jde o to, co lze očekávat od dalších výzkumů, konstatuje, že minojské paláce známe již dost dobře z vykopávek na Krétě, v pevninském Řecku, i v Malé Asii, takže od výkopů na Théře si již neslibuje mnoho nového, stejně tak jako od podmořských objevů v okolí Théry. Knihu uzavírá nadějí, že více budeme o Atlantidě vědět tehdy, až se podaří rozluštit texty psané lineárním písmem A. V tom se autor jeví příliš velkým optimistou, neboť lineární A nálezy ze staré Kréty (a několik málo z Théry) nejsou toho druhu, aby jejich rozluštění mohlo udělat tečku za obrovskou spleť otázek týkajících se Atlantidy. Klíčové místo zaujímá spíše Théra, avšak tamním památkám doby bronzové nevěnuje autor takovou pozornost, jakou by si zasloužily; v práci zejména chybějí informace o nejnovějších nálezích a odtud zřejmém prameni Rezanovovo jistě podceňování thérských výzkumů. V knize chybějí i odkazy na novější populárněvědnou literaturu (např. na knihu maďarského autora L. Stegeny, jež vyšla i v českém překladu v Mladé frontě v edici Kolumbus již v roce 1967 pod názvem *Byla nebyla Atlantis*).

I přes určité výhrady nelze neocenit syntetický charakter předkládané publikace, shrnutí výsledků nejrůznějších technických disciplín a jejich konfrontaci s objevy archeologů a v neposlední řadě pak upozornění širokého okruhu čtenářů na velký přínos minojské kultury.

Dagmar Bartoňková

Antonín Bartoněk: Odysseové na mořích historie, Mladá fronta, Kolumbus, Praha 1976, str. 405; týž, Světem starých Řeků, Orbis, Praha 1977, str. 287.

V těsném časovém intervalu vydal profesor brněnské univerzity Antonín Bartoněk, známý svými studii především o nejstarší fázi řecké kultury, dvě knihy o Řecku, jež jsou určeny širšímu okruhu čtenářů. Ačkoliv jde o podobnou tematiku, podařilo se autorovi dosáhnout toho, že se text — až na základní údaje — neopakuje. Autor rovněž dovedl zaměřit obě publikace tak, aby sloužily rozdílnému okruhu čtenářů.

Odysseové přinášejí nejširší poučení o historii a kultuře všech krajin, které Řekové zabydleli. A tak v Části II se setkáváme s osudy Řeků na východě, ale i na jihu v Africe, v části III poznáváme Velké Řecko v Jižní Itálii, na Sardinii a dále osídlení Hispanie a jižní Francie a konečně v části III osudy Řeků na severu Jadranu a v Černomoří. Na poměrně málo stranách se autorovi podařilo zajímavým způsobem vyložit nejen průběh historického dění, ale objasnit také jeho příčiny. Hned v Části I — *Řekové plují do světa* autor poutavým způsobem osvětluje prehistorii Řeků na jejich pojmech pro moře anebo odraz historické skutečnosti v řeckém mýtu. V dalších kapitolách volí zpravidla jeden typický jev, který v důkladném rozboru osvětlí čtenářovi podstatu věci a usnadní mu pochopení obdobného. Důkladná, téměř pedagogická promyšlenost toho, jak čtenáři podat pochopení nesnadného nebo dvojsmyslného řeckého textu, se projevuje např. ve výkladu věšty, kterou daly řecké věštírny Kroisovi (str. 151n.), anebo, jak poukázat na široký kulturní dosah, byť jediného slova, je vidět z tradice slova *kerasos* — třeseň v evropských jazycích (str. 364). V tom směru upoutají čtenáře autorovy výklady některých jazykových památek. Zde upozorníme alespoň na jeho výklad kyperského písma (str. 184) anebo vzniku latinské abecedy. Autor zde postupuje velmi přesně, používá přepisů, příkladů a tabulek a v této souvislosti osvětluje i význam Kýmy jako zprostředkovatelky abecedy Řimanům (str. 262n.).

Zvláštní pozornosti zaslouží autorovy výklady archeologických nálezů a památek materiální kultury vůbec. Zde autor dovedl výklady na nejnovější stav, takže jeho

knihy nebude bez užítku ani pro zasvěcenější čtenáře, ba přímo pro odborníky nezabývajících se právě danou tematikou. Takový je výklad o Al Mině (str. 191n.), Spině (str. 311) apod. Zde všude autor zpřítomňuje svůj výklad uvedením konkrétních, živých osob, které se na výzkumech podílely, a tak seznamuje čtenáře i se světem současné vědy. Při zmínce o Samotráce a o maloasijské Kýmě se mohl zmínit o významných výkopech Antonína Salače a při Černomoří o bratřích Škorpilových a znovu o Salačovi.

Prof. Bartoněk podal komplexní výklad o řecké kultuře, a proto do svých výkladů zahrnul nejen historii, ale i literaturu, filozofii, náboženství, mytologii, výtvarné umění atp. Zde ovšem nemohl jít do komplikované tematiky jinak než omezením se na přesný popis daného jevu anebo na jednu variantu. Tak Venetové se uvádějí jen v souvislosti s Itálií (str. 257, 311, ač jsou známi i z Paflagonie, ústí Loiry aj.), jako inspirační prostředek v Delfách se uvádějí jen výpary, vcelku sporné, učení filozofů je omezeno na stručné charakteristiky (nepříznivě se projevila při výkladu hédonismu) atp. Avšak autorovi nešlo v tomto případě o konkrétní vědu, např. filozofii, ale o výklad přínosu lokalit. Z tohoto hlediska můžeme ocenit autorovo zpracování, které podává v tom směru spolehlivé informace, jež namnoze nejsou součástí obecného kulturního povědomí (např. smrt básníka Archilocha).

Světlem starých Řeků je průvodce po řeckém světě v mateřské zemi, v Itálii (ale už ne na Sardinii a v západnějších krajích), a na maloasijském západním břehu a Kypru (bez jižního pobřeží, vnitrozemí a také bez Černomoří a Egypta). Autor se tedy omezil především na hlavní Řeky obývaná území, která po celou dobu — a ovšem i s Egyptem — tvořila jednotný svět. Bartoňkův průvodce není pouhý Baedeker, je to spíše český Pausaniás. Autor chce seznámit čtenáře s lokalitou, ale současně ho uvádí i do historie a kulturní tradice daného místa, ať už se odráží v mýtech, literatuře, výtvarném umění apod.

Knihy je zaměřena pro čtenáře, ale především takového, který hodlá řecký svět navštívit. Proto se autor neomezuje jen na starověk, ale doporučí svému čtenáři i mnohou lokalitu byzantskou, případně i pozdější. Jde mu o to, aby uživatel jeho knihy vychutnal s ním vše, co mu krásná heladská země nabízí a co by nechtěně mohl na své cestě vynechat.

Stejně jako v předešlé publikaci projevuje se tu spolehlivost údajů a autorův smysl pro zajímavý detail, jaký mu podávají nejrůznější disciplíny věd o antickém starověku. Také zde nechává místy autor promlouvat původní prameny, které podává buď ve vlastním překladu, vždy obsahově přesném, anebo ze spolehlivých překladů už existujících (výjimku tvoří epigram ve SSR 140). Nejednotná je praxe při překladu veršovaných textů, které jsou někdy uvedeny v próze. Při tisku, nepochybně vlivem jazykových úprav, se místy objevuje v páté stopě hexametru dvojslabičné slovo místo tříslabičného (např. Od. 134, 108, 277).

Pro bližší obeznámení se s řeckou kulturou připojil autor k Světu nástin vývoje řecké kultury (str. 229nn.). V obou knihách nalezneme pěkné, ne vždy běžné ilustrace, které jsou promyšleně vybrány. Knihy jsou doplněny rejstříky (ve Světu se od str. 260 rozchází paginace s rejstříkem) a soupisem nejvýznamnější literatury (v ní postrádáme J. Bouzek, Homerisches Griechenland, P. Oliva, Raná řecká tyrannis, a týž, Solón).

V době, kdy tuto zprávu píšeme, zmizely obě publikace z knižního trhu, což svědčí o tom, že se autorovi podařilo najít vhodný přístup ke čtenáři. Místy se nám zdál nadbytečný lyrizující výklad (Svět 226 o Etně), případně častější používání okrasných epitet. Ve svém souhrnu jsou však výklady podány zajímavě a jasně. Snad lze vyslovit naději, že nás autor záhy překvapí další neméně přitažlivou publikací, jakými byly jeho předešlé.

Radislav Hošek

T. V. Blavatskaja: Grečeskoje občestvo vtorogo tysjačletija do novej ery i jeho kultura, Izdatelstvo Nauka, Moskva 1976, stran 172.

Další publikací vydanou v roce 1976 v nakladatelství Nauka a dotýkající se světa starých Řeků je publikace, jejíž autorkou je T. V. Blavatskaja, známá ve vědeckém světě již svou první úspěšnou prací „Achejskaja Grecija vo vtorom tysjačletiji do n. e.“, vydanou v Moskvě v roce 1966. V nové monografii zkoumá autorka rozmanité